

УДК 316.65-053.67(477):355.48(470:477)
DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.32>

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ГРОМАДЯНСЬКУ ПОЗИЦІЮ ТА ГЕОПОЛІТИЧНІ НАСТРОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Оксана Зелена, Ірина Мірчук

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
історичний факультет, кафедра правознавства, соціології та політології
вул. Івана Франка, 26, 82100, м. Дрогобич, Львівська обл., Україна*

У статті досліджено вплив російсько-української війни на громадянську позицію та геополітичні орієнтири студентської молоді в Україні. В основу статті покладено результати соціологічного дослідження «Студентство і війна», яке проводилося у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка з метою вивчення думки студентів щодо війни, їхнє ставлення до влади та погляди на майбутнє України та своє власне.

Згідно емпіричних даних показано, що війна прискорила процес формування активної громадянської позиції молоді через усвідомлення у молодих українців, що їхнє життя, свобода, доля країни, її та власне майбутнє залежить від рівня їхньої відповідальності перед викликами, які поставила перед ними історія.

Продемонстровано, що більшість студентської молоді не очікували або ж не хотіли вірити у повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Показано, що на початку війни у психоемоційному стані домінували тривога, страх, розгубленість. Водночас, підкреслено, що підвищення громадянської активності через залучення до волонтерської діяльності допомагає студентам не тільки справлятися з негативними емоціями, а й наближувати перемогу України. Виокремлено збереження оптимістичних настроїв серед студентів, більшість з яких вірить у перемогу України, зберігаючи високий рівень довіри до ЗСУ та державної влади. Показано, що більшість молоді з надією та оптимізмом дивиться на майбутнє України і своє власне.

Продемонстровано просвропейські та пронатівські настрої студентської молоді. Більшість зазначають, що найкращим гарантом безпеки і розвитку України є її вступ у Європейський союз і Північно-атлантичний альянс.

За результатами опитування резюмовано, що повномасштабна військова агресія допомогла молоді викристалізувати громадянську позицію, пришвидшивши процес формування громадянської та національної ідентичності на засадах загальноєвропейських цінностей демократичного суспільства з твердим переконанням оптимістичного майбутнього суверенної України як частини європейської спільноти.

Ключові слова: війна, молодь, громадянська позиція, політична культура, довіра до влади, геополітичні настрої.

Громадянська позиція є важливою категорією, яка тісно пов'язана з громадянськими цінностями, громадянською ідентичністю, політичною культурою та відіграє важливу роль у державотворчому процесі країни, а процес її формування – складний, довготривалий і залежний від багатьох факторів. Відтак, актуальність питання формування свідомої громадянської позиції молоді є очевидною, особливо в період трансформаційних етапів державотворення або ж у кризових ситуаціях країни, зокрема війни. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р. докорінно змінило життя українців загалом, і, молоді зокрема. Багато хлопців та дівчат зі зброєю в руках стали на захист

свої Батьківщини, чи то в лавах Збройних сил України, чи то територіальної оборони, інші – в тилу, кожен на своєму місці намагаються бути корисними своїй державі, ще хтось – займається волонтерством. Попри весь трагізм, війна стала тригером світоглядних змін на користь західноєвропейських цінностей, більшості допомогла викристалізувати чітку проукраїнську громадянську позицію та посприяла визначенню з геополітичним курсом Української держави в майбутньому. Тридцятилітній період розбудови незалежної держави демонструє нам всю складність і неоднозначність у змінах громадянської ідентичності, громадської думки щодо геополітичного напрямку України. Українці дуже повільно позбавлялись постколоніального радянського світоглядного багажу, поступово приймаючи демократичні, західноєвропейські цінності. Парадоксально, але певними трамплінами для змін в Україні ставали суспільно-політичні протести, зокрема так звана Студентська революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності, які щораз чіткіше демонстрували прагнення українців жити у Європейській демократичній Україні. Анексія Криму та розпочата Росією війна у 2014 р. лише посилила розуміння українців щодо відмови від позаблокового статусу та необхідності вступу до Північноатлантичного союзу (НАТО) з метою захисту своєї суверенної території від воєнного нападу та фізичного знищення громадян.

Отож, дуже важливо проаналізувати вплив повномасштабного вторгнення російських військ в Україну на громадянську ідентичність, суспільно-політичні настрої, геополітичний напрям нашої країни, бачення майбутнього нашої країни очима української студентської молоді.

Вивчення та емпіричний моніторинг формування громадянської ідентичності, політичної свідомості та культури молоді, дослідження її геополітичних настроїв займали важливе місце серед вітчизняних соціологів та політологів. Варто назвати опитування громадської думки «Життєві орієнтири Сходу і Заходу України», яке провів у 2014 р. І.Ф. Кононов, де порівнювалися життєві орієнтири, рівень політичної культури, погляди на майбутнє двох регіонів України – Донбасу і Галичини [1], Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва вивчав у 2019 р. громадську думку України щодо патріотизму, мови та зовнішньополітичних пріоритетів [2], Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова у 2021 р. досліджував оцінку громадянами ситуації та процесів, що відбуваються в Україні та їхнього ставлення до вступу до Європейського союзу та НАТО [3], Міністерство молоді та спорту щорічно проводить репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні, в якому, поруч з різними сферами життя молоді, також вивчається її думка щодо геополітичного майбутнього України [4]. Авторки даної статті О.Я. Зелена та І.Л. Мірчук досліджували громадянські якості молоді у процесі євроінтеграції та її політичну самоідентифікацію [5; 6; 7]. Науковиці В.Л. Арбеніна, Л.Г. Сокурянська присвятили свою монографію дослідженню та пошукам ідентичності українського студентства [8]. Однак, повномасштабне вторгнення Росії в Україну обумовило кардинальні зміни у політичній свідомості українців, активізувало громадянську позицію та зафіксувало прозахідні переконання щодо напрямку геополітичного майбутнього України.

Дана наукова розвідка опирається на емпіричну базу, а саме результати соціологічного дослідження «Студентство і війна», яке проводилося у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка з 20 по 27 червня 2022 р. Інструментарій передбачав онлайн опитування студентів університету щодо їхнього психоемоційного стану під час війни, поглядів на майбутнє України та своє власне. Методом випадкової вибірки було опитано 422 студенти усіх факультетів та курсів університету першого і другого освітніх рівнів, з яких 81,5% – дівчата і 18,5% – хлопці. В інструментарій було включено низку запитань, укладених Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва

й використані у дослідженнях «Самопочуття українців під час війни: емоції, очікування, особистий досвід – опитування у західних та центральних регіонах» [9], а також «Як війна впливає на думку українців про друзів, ворогів та стратегічні цілі держави» [10]. Одержані нами дані не можна розглядати як репрезентативні в розрізі всієї країни, проте вони дають уяву про думки студентської молоді та тенденції стану громадської думки тилового регіону, в якому мають місце ракетні обстріли, але не відбувається активних бойових дій.

Метою статті є з'ясувати рівень громадянської позиції студентської молоді через ставлення до війни, рівень довіри до президента, участь у волонтерстві, та їхні погляди на геополітичне майбутнє України й на власне майбутнє після закінчення війни, на основі аналізу результатів соціологічного дослідження, проведеного серед студентів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Теоретичний аналіз категорії «громадянська позиція» показує її як рухливу, складну структуру, яка ототожнює себе як унікальне ціле. Йдеться про переконання, цінності, суспільно-політичні уявлення, які ґрунтуються на соціальному досвіді та проявляються у поведінці. Серед чинників, які впливають формування громадянської позиції варто виділити політико-правову систему, громадянську культуру в суспільстві, а також соціальне середовище.

У політичній науці термін «громадянська позиція часто використовується як синонім активної громадянської позиції» [11, с. 77], яка передбачає не лише знання свої прав і обов'язків, а відповідальне ставлення до них та готовність до суспільно-політичної участі. Відтак, політична позиція впливає на підвищення рівня як політичної, так і правової культури.

У нашому дослідженні ми опираємось на визначення громадянської позиції, яке читаємо в енциклопедичному словнику-довіднику новітньої політичної лексики, а саме: «відображає ступінь суспільної зрілості особи, характеризує її як громадянина держави, спрямовує діяльність і комунікацію людини як представника суспільства, визначає специфіку взаємодії з публічною владою» [11, с. 77].

Восьмирічна війна на сході України сформувала розуміння більшості українців у агресивній політиці східного сусіда. Проте, до останнього українці з недовірою ставились до інформації щодо повномасштабної ескалації цього конфлікту. Цю думку підтверджує і аналіз відповідей щодо ставлення студентів до війни, яке ми розпочали із запитання «Чи вірили Ви, що буде російсько-українська війна?» (Рис. 1).

Відповіді респондентів на запитання «Чи вірили Ви, що буде російсько-українська війна?»

Рис. 1. Рівень віри студентів у початок російсько-української війни

Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

Згідно даних на графіку, майже половина студентів не вірила у початок російської агресії, і навіть не могли припустити цього, а кожний п'ятий респондент взагалі не задумувався над цим. У той же час, більше третини опитуваних дотримувались протилежної думки і були переконані у тому, що Росія не нападе на Україну. Отож, для переважної більшості студентської молоді початок повномасштабних військових дій РФ проти України стало страшною несподіванкою.

Для аналізу психоемоційного стану студентської молоді у перші дні війни ми поставили запитання, з можливістю вибрати декілька варіантів відповідей, які б найкраще відображали емоційні переживання респондентів (Рис. 2).

Відповіді респондентів на запитання «Що Ви відчували у перші дні війни?»
(можливі декілька варіантів відповідей)

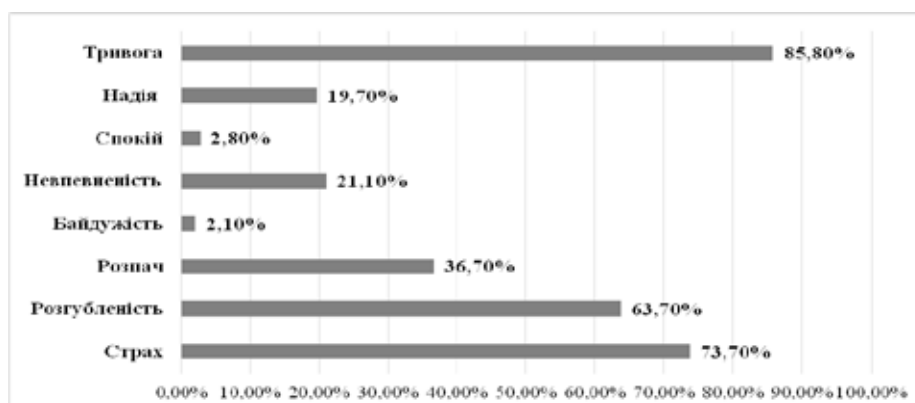

Рис. 2. Емоційний рівень студентів у перші дні російсько-української війни

Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

На початку війни у більшості респондентів серед емоцій переважали тривога, страх і розгубленість. Понад третина опитаних відзначила почуття розпачу, а кожний п'ятий балансував між надією і невпевненістю; практично однакова кількість респондентів розділяла такі емоції, як спокій і байдужість. Таким чином, для більшості студентства початок повномасштабного вторгнення спровокував прояв лише негативних емоцій. Припускаємо, що така картина пов'язана із гендерною приналежністю респондентів. Специфіка педагогічного закладу вищої освіти є такою, що лівова частка здобувачів – дівчата. Переважна більшість респондентів опитування це дівчата віком від 17 до 22 років.

Ще з часів Майдану волонтерство стало одним із феноменів громадянської активності українців. Початок війни активізував потужний розвиток громадських ініціатив, спрямованих на допомогу українським військовим. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну розширило волонтерський рух в межах всієї України. Залучення до волонтерської діяльності молоді, на нашу думку, є очевидним проявом їхньої громадянської позиції та ставленням до війни. Аналізуючи відповіді студентської молоді на запитання «Чи залучені Ви до волонтерської допомоги армії/ТрО/іншим тимчасово переміщеним особам?» дозволить нам з'ясувати рівень їхнього залучення до волонтерської діяльності (див. Рис. 3).

Відповіді респондентів на запитання «Чи залучені Ви до волонтерської допомоги армії/ТрО/іншим тимчасово переміщеним особам?»

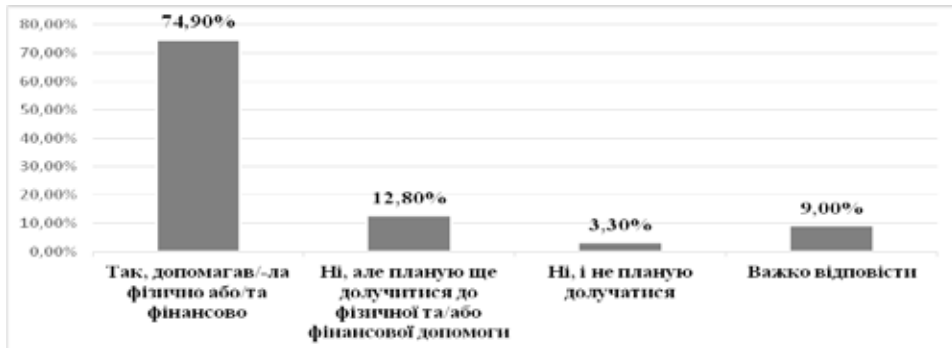

Рис. 3. Рівень залучення студентів до волонтерської допомоги армії/ТрО/іншим тимчасово переміщеним особам

Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

Аналіз даних засвідчив, що понад дві третини респондентів допомагають ЗСУ, територіальній обороні, тимчасово переміщеним особам фізично або фінансово. Ще частина планує долучитися до цієї діяльності, що переконає у зростанні політичної активності молоді і зробить наш кожний день ближчим до перемоги.

Віра у перемогу нашої країни є для студентства беззаперечною, а тих, хто сумнівається у цьому є менше одного відсотка (Рис. 4).

Відповіді респондентів на запитання «Чи вірите Ви у перемогу України у російсько-українській війні?»

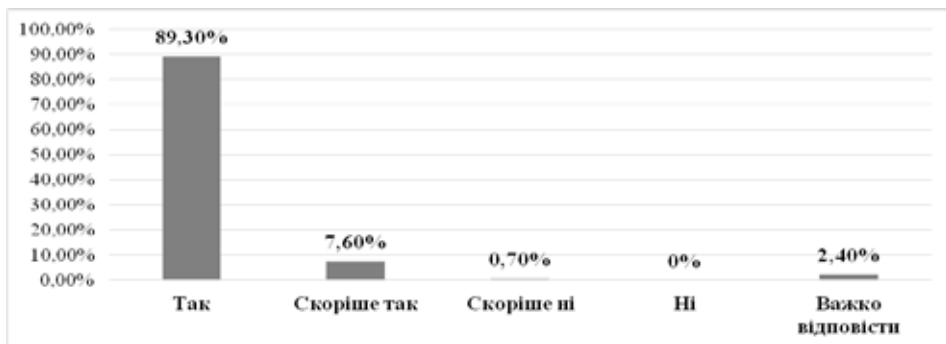

Рис. 4. Рівень віри студентів у перемогу України у війні

Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

Як показують різні емпіричні дослідження, влада в Україні ніколи не була сакральною. Рівень довіри до неї визначався багатьма факторами: правильністю напрямку у якому

розвивається країна, економічною ситуацією, рівнем добробуту власної родини, та ін. Як правило, українці протягом років негативно оцінювали діяльність своєї влади, про що свідчать результати опитування Центру Разумкова, проведеного у 2021 р. [12]. Однак, з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну, довіра до президента нашої країни та ЗСУ, за даними Соціологічної групи «Рейтинг», зросла у тричі [13]. Ми також вирішили з'ясувати рівень довіри наших студентів до президента та українського уряду під час війни. Студентам пропонувалося відповісти на це запитання за шкалою: *так, скоріше так, скоріше ні, ні, важко відповісти* (Рис. 5).

Відповіді респондентів на запитання «Чи довіряєте Ви державній владі(президенту, уряду)?»

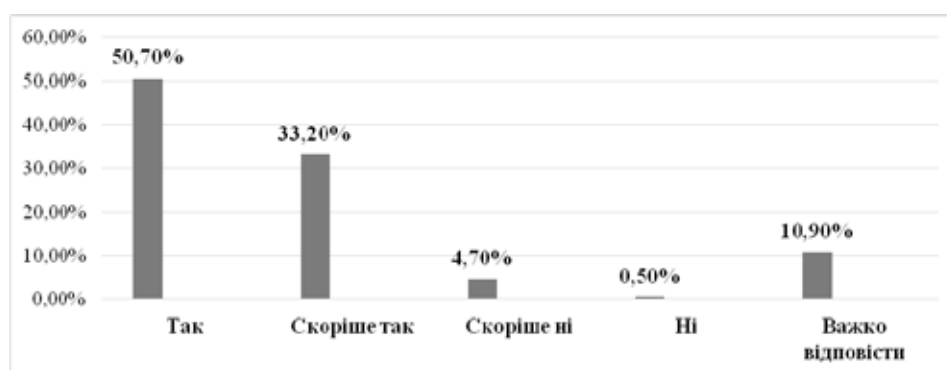

Рис. 5. Рівень довіри до державної влади (президента, уряду)

Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

Результати засвідчують про підтримку діяльності державної влади переважною більшістю молоді. Хоча, швидше за все, у неї є запитання до уряду і президента. Зрештою, діяльність української влади під час війни вселяє у молодих людей відчуття надії.

В це складно повірити, але війна Росії проти України створила для нашої країни нову платформу стратегічних можливостей. Анексія Криму та російське вторгнення на сході України ще в 2014 р. посприяла змінам засад внутрішньої і зовнішньої політики України та відмови від позаблокового статусу [14], а також ухвалення нової стратегії національної безпеки України» [15]. А вже за три місяці повномасштабного вторгнення наша країна отримала статус кандидата у члени ЄС, якого не могли дістати багато років [16].

За час повномасштабної російської агресії змін зазнали і геополітичні настрої громадян, молоді зокрема. Очевидно, що під впливом бомбардувань, фізичного винищення та повзучої окупації нових українських територій, безпекове питання стало найважливіше. Мало місце припущення, що якби Україна було членом НАТО, то найімовірніше війна не розпочалась, або ж за підтримки західних партнерів швидко закінчилась. Вивчаючи пріоритети молоді щодо політико-економічних союзів, до яких мала б вступити Україна, ми отримали наступні результати (Рис. 6).

Відповіді респондентів на запитання «Яким інтеграційним напрямом, на Вашу думку, має йти Україна?»

Рис. 6. Інтеграційний напрям України

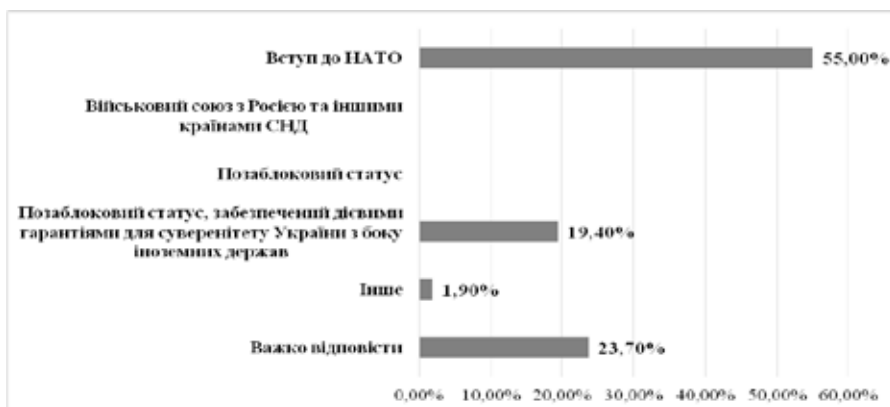
Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

Більшість респондентів вважають, що одночасний вступ до Європейського Союзу і НАТО буде саме тим напрямом, який зможе забезпечити Україні економічний та політичний розвиток. У той же час, жоден зі студентів не вибрав вступ до Євразійського економічного союзу, що засвідчує бажання української молоді відійти від традиційних радянських пережитків і відродження «радянського союзу».

Розглядаючи питання безпеки України та її гарантів, звертаємо увагу, що після Будапештського меморандуму, який порушила одна з країн-гарантів – Росія, значна частина українців змінила своє розуміння того, чи можна Україні залишатися позаблоковою державою.

Думку студентської молоді щодо найкращих варіантів гарантування безпеки України ми вивчали за допомогою запитання «Який варіант гарантування безпеки був би, на Вашу думку, найкращий для України?» (Рис. 7).

Відповіді респондентів на запитання «Який варіант гарантування безпеки був би, на Вашу думку, найкращий для України?»

Рис. 7. Гарантування безпеки України

Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

Не дивлячись на обережну політику НАТО у війні України проти російської агресії, більше половини респондентів все одно вважають, що найкращим гарантом безпеки для нашої країни був би її вступ до Північно-атлантичного альянсу. Враховуючи, що протягом тридцяти років існування незалежної України, в українців переважало бажання зберегти позаблоковий статус, то у 2022 р. жодний респондент на це не згодився. Позиція українців є однозначною – Україні потрібен військовий союз з державами, які б могли гарантувати її безпеку у майбутніх конфліктах зі своїм північним сусідом.

Саме питанням про мрії та сподівання щодо майбутнього України та власного майбутнього, на нашу думку, можна визначити рівень довіри молоді до держави (Рис. 8).

Відповіді респондентів на запитання «Які почуття виникають у Вас, коли Ви думаєте про майбутнє України і своє майбутнє?»

(можливі декілька варіантів відповідей)

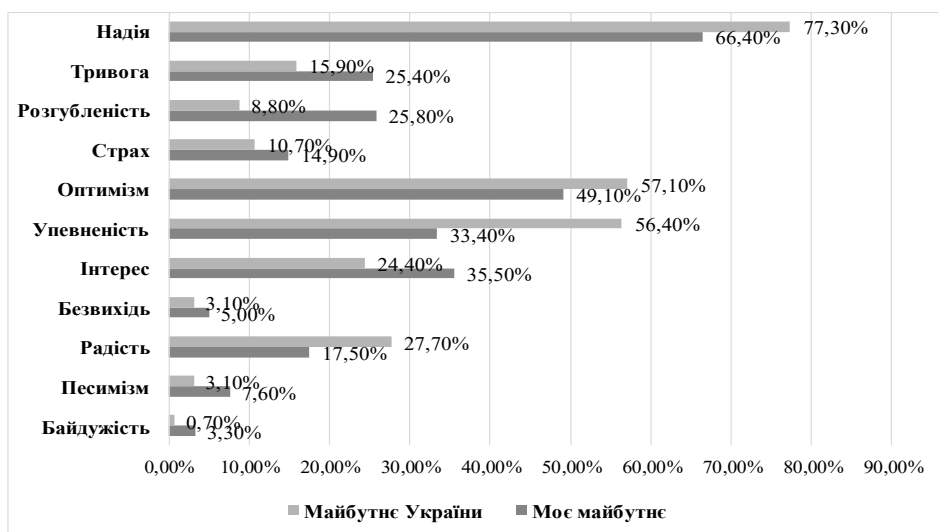

Рис. 8. Майбутнє України та власне майбутнє студентів

Джерело: Укладено авторками на основі загального масиву

Цікавим є те, що, коли йдеться про майбутнє України, то у молоді переважають позитивні емоції: надія, оптимізм, упевненість, радість, що свідчить про їхню довіру до державної влади. Водночас, розмірковуючи про своє майбутнє, разом з позитивними почуттями у студентства значне місце займають негативні емоції: тривога, розгубленість, страх, песимізм, безвихідь. Відтак, у молодих людей довіра державі й віра у її майбутнє, не повністю корелює з переконаннями у своїх власних силах і можливостях. Очевидно, що доки триватиме війна, студенти з певною пересторогою дивитимуться у власне майбутнє.

Отже, розпочата Путіним війна проти суверенної Української держави обумовила зростання політичної свідомості та політичної культури українців. Загроза фізичного знищення українців та їхньої держави, її демократичного устрою, спонукає громадян України до оволодіння політичними знаннями та культурою політичної поведінки, які є запорукою збереження своїх прав, свобод і захисту власної гідності. Попри трагізм ситуації, війна

змусила українців усвідомити, що їхня свобода, доля країни, залежить від рівня їхньої відповідальності перед викликами, які поставила перед ними історія.

Більшість студентської молоді, як і більшість громадян країни не очікували, або ж не хотіли вірити у повномасштабне вторгнення РФ в Україну. Відтак, на психоемоційний стан українців впливав калейдоскоп негативних емоцій, з якими впоратися було надзвичайно важко. Однак, саме політична активність молоді, залучення до волонтерської діяльності допомагає їй не тільки справлятися з негативними емоціями, а й наближувати перемогу нашої країни у цій війні. Слід наголосити, що, не дивлячись на те, що російсько-українська війна триває уже декілька місяців, студенти вірять у перемогу України, зберігаючи високий рівень довіри до ЗСУ та державної влади. Розмірковуючи про майбутнє України і своє власне майбутнє, переважна більшість молоді обрали надію й оптимізм.

Демонструючи громадянську свідомість, молоді люди зазначають, що найкращим гарантом безпеки і розвитку України є її вступ у Європейський союз і Північно-атлантичний альянс. Молодь чудово розуміє, що їй доведеться жити в режимі постійної російської військової загрози і без надійних союзників справитися з цим викликом Україні буде надзвичайно важко. Тому, на думку нашого студентства, воєнно-технічна допомога та політична підтримка НАТО могли б стати найкращою гарантією безпеки нашої країни.

Варто зазначити, що результати опитування нашого студентства засвідчують достатньо високий рівень їхньої громадянської позиції, а також вселяють оптимізм і надію у краще майбутнє незалежної України як частини європейської спільноти.

Список використаної літератури

1. Кононов І.Ф., Хобта С.В. Життєві світи Сходу і Заходу України (звіт за результатами дослідження). Луганськ – Івано-Франківськ, 2014. 200 с.
2. Патріотизм, мова та зовнішньополітичні пріоритети – громадська думка України. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова. 13–18 грудня 2019 р. URL: <https://cutt.ly/NLwux0J> (дата звернення: 01.07.2022).
3. Оцінка громадянами ситуації та процесів, що відбуваються в країні. Ставлення до вступу до Європейського союзу та НАТО. Центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова. 24 грудня 2021 р. URL: <https://cutt.ly/9K2VbSx> (дата звернення: 01.07.2022).
4. Репрезентативне соціологічне дослідження становища молоді в Україні 2021. Міністерство молоді та спорту. 30 грудня 2021 р. URL: <https://cutt.ly/FI6MUOc> (дата звернення: 02.07.2022).
5. Зелена О.Я. Молоде покоління у координатах політичної культури України. *Науковий журнал «Політикус»*. Вип. 6. Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 42–48.
6. Зелена О.Я. Чинники формування національних і громадянських якостей молоді у процесі євроінтеграції. Молодь у сучасних євроінтеграційних процесах: колективна монографія. Дрогобич, 2017. С. 237–269.
7. Мірчук І.Л. Політична самоідентифікація молоді Східної та Західної України після Майдану (на матеріалах соціологічного дослідження). *Науковий журнал «Політикус»*. Вип. 1. Херсон: «Гельветика», 2016. С. 109–113.
8. Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія. Харків, 2012. 520 с.
9. Самопочуття українців під час війни: емоції, очікування, особистий досвід – опитування у західних та центральних регіонах. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Центр політичної соціології за підтримки John Fell Oxford University Press Research Fund. 7–15 травня 2022 р. URL: <https://cutt.ly/CLq6L4W> (дата звернення: 01.07.2022).

10. Як війна впливає на думку українців про друзів, ворогів та стратегічні цілі держави. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Центр політичної соціології за підтримки John Fell Oxford University Press Research Fund. 7–15 травня 2022 р. URL: <https://cutt.ly/hLwFXu> (дата звернення: 04.07.2022).
11. Новітня політична лексика (неологізми, okazionalizmi та інші новотвори). Львів: «Новий Світ – 2000», 2015. 492 с.
12. Оцінка ситуації в країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, 16 березня 2021 р. URL: <https://cutt.ly/tLwFDSA> (дата звернення: 04.07.2022).
13. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни. Соціологічна служба «Рейтинг». 1 березня 2022 р. URL: <https://cutt.ly/zLwKwVq> (дата звернення: 01.07.2022).
14. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» із змінами і доповненнями, внесеними від 27 березня 2014 р. N 1170-VII, від 23 грудня 2014 р. N 35-VIII, від 8 червня 2017 р. N 2091-VIII, від 7 листопада 2017 р. N 2180-VIII, від 21 червня 2018 р. N 2469-VIII. URL: <https://cutt.ly/yLFGxdj> (дата звернення: 04.07.2022).
15. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України». 6 травня 2015 р. URL: <https://cutt.ly/WLFGOAO> (дата звернення: 04.07.2022).
16. Лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. *Урядовий портал*, 23 червня 2022 р. URL: <https://cutt.ly/TL2KqnG> (дата звернення: 04.07.2022).

THE IMPACT OF THE WAR ON THE CIVIC POSITION AND GEOPOLITICAL ATTITUDES OF STUDENT YOUTH IN UKRAINE

Oksana Zelena, Iryna Mirchuk

*Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
Faculty of History, Department of Law, Sociology and Political Science
Ivana Franka Str., 36, 82100, Drohobych, Lviv region, Ukraine*

The article examines the impact of the Russian-Ukrainian war on the civic position and geopolitical attitudes of student youth in Ukraine. The article is based on the results of the sociological study «Studentship and War», which was conducted at Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University with the aim of studying the psycho-emotional state of student youth during the war, their views on the future of Ukraine and their own.

According to empirical data, it is shown that the war accelerated the process of forming the civic and national identity of young people due to the awareness among young Ukrainians that their life, freedom, the fate of the country, its and their own future depends on the level of their responsibility to the challenges that history has put before them.

It has been demonstrated that the majority of student youth did not expect or did not want to believe in a full-scale Russian invasion of Ukraine. It is shown that anxiety, fear, and confusion dominated the psycho-emotional state at the beginning of the war. At the same time, it was emphasized that increasing civic activity through volunteering helps students not only to cope with negative emotions, but also to bring Ukraine closer to victory. The preservation of optimistic attitudes among students, the majority of whom believe in the victory of Ukraine, maintaining a high level of trust in the Armed Forces and the state authorities, is singled out. It is shown that the majority of young people look at the future of Ukraine and their own with hope and optimism.

The pro-European and pro-NATO attitudes of student youth were demonstrated. The majority point out that the best guarantor of Ukraine's security and development is its accession to the European Union and the North Atlantic Alliance.

According to the results of the survey, it is summarized that the full-scale military aggression helped the youth to develop a civic position, speeding up the process of forming a civil and national identity based on the principles of pan-European values of a democratic society with a firm belief in the optimistic future of sovereign Ukraine as part of the European community.

Key words: war, youth, civic position, political culture, geopolitical attitudes, trust in the state authorities.